

Başvuru	:	18.06.2018
Kabul	:	02.07.2018

Doi: 10.26650/artsanat.2018.10.0012

İki Minyatürde Üç İstanbul Genci: 17. Yüzyıl Çarşı Resminde Gençlerin Giyimine Dair Tespitler

Fikret Turan*

 orcid.org/0000-0003-3532-3910

Öz

17. yüzyıl ortalarında çizilmiş kıyafet minyatürlerinden oluşan ve Manchester John Rylands Kütüphanesinde saklanan albümde bulunan iki minyatürde bulunan üç İstanbul gencinin giyim kuşamına dair kimi özellikler dönem şiirine de yansımıştır. Şiirde yansıtılan bu bilgiler kullanılarak dönemin gençlik giyiminde görülen *atlas kaftan ve şalvar*, *civankaşı sarık*, *kerrāke*, *sevāyī kaftan*, *levendāne* ve *Abaza kesim* gibi moda unsurları belirlenmiş ve böylece minyatür ile edebiyat ilişkisinin önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Osmanlı minyatürü • 17. yüzyıl çarşı resmi • Osmanlı gençlik modası • Atlas elbise • Civankaşı sarık • Kerrāke • Sevāyī kaftan • Levendāne ve Abaza kesim

Three Istanbul Youths in Two Miniatures: Elements of Youth Costumes in 17th-Century Market Paintings

Abstract

Various elements of clothing and costumes of three Istanbul youths represented in two 17th-century miniatures are also mentioned in poetry of the same period. The miniatures are found in an Ottoman miniature album kept in the John Rylands Library, Manchester, England. By using relevant data from period poetry, we determine several elements of youth fashion, such as *Atlas kaftan* and *şalvar* (silk sateen kaftan and shalwar), *civankaşı sarık* (jiwaankashi turban), *kerrāke* (a type of surcoat), *sevāyī kaftan* (type of silk kaftan), and *Levendane* and *Abaza* styles (types of slim-cut dresses). This analysis emphasizes the significance of the relationship between poetry and painting.

Keywords

Ottoman miniature • 17th-century popular Ottoman costume miniatures • Ottoman youth fashion • Atlas kaftan and shalwar • Civankaşı turban • Kerrāke surcoat • Sevāyī kaftan • Levendane and Abaza styles

* Fikret Turan (Prof. Dr.), İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi ve Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul Türkiye. Eposta: fikret.turan@istanbul.edu.tr

İki Minyatürde Üç İstanbul Genci: 17. Yüzyıl Çarşı Resminde Gençlerin Giyimine Dair Tespitler

17. yüzyıl, Osmanlı toplumunun dil, edebiyat, mimari ve güzel sanatlar başta olmak üzere kültürel yapısının belirli olgunluğa ulaştığı bir dönemdir. Somut sanatsal ve yazılı belgelerin varlığı bu alanlarda yapılan bilimsel çalışmaların belirli bir düzeye ulaşmasına olanak vermiş olsa da dönem gençlerinin giyim-kuşam, yeme-içme ve eğlence alışkınları gibi gençlik kültürüne dair kaynakların dağınık ve zayıf olması konuya dair çalışmaları sınırlandırmıştır. Bu dönem gençlik kültürüne dair bilgileri başta halk ve divan şiiri, hatırat, minyatür, seyahatname, tezkire ve vakayinameler olmak üzere yazılı ve görsel kaynaklardan derlemek gerekmektedir. Bu kaynaklar arasında dönem gençlerini yansıtan minyatürler bazen yazılı kaynaklarda anlatılan gençlik giyim-kuşamına dair bilgileri perçinleyen veriler de sunabilmektedir. Biz bu çalışmamızda henüz yayımlanmamış 17. yüzyılın ortalarında çizilmiş iki çarşı resminde görülen 3 Osmanlı İstanbul gencinin giyim kuşam özelliklerini dönem şiirindeki bilgilerle örneklendirerek açıklayacağız. Ele alacağımız iki minyatür John Rylands Kütüphanesinde Turkish 2 numarasıyla saklanan 17. yüzyıl çarşı resmi üslubuyla yapılmış kıyafet minyatürlerini içeren albümün içinde bulunmaktadır¹. “Şehir Oğlanı” başlığını taşıyan ilk resim (Görsel 1, Resim No 112) sadece bir Osmanlı gencini yansıtırken, “İstanbul Oğlanı” başlıklı ikinci resimde (Görsel 2, Resim No 134) karşı karşıya duran iki İstanbul genci bulunmaktadır.

Birinci resim dönemin bir şehir oğlanını tasvir etmektedir. Şehir oğlanı bir terim olarak şehirde büyümüş, eğitilmiş, kültürlü, yeme-içme meclislerine katılan, nüktedan ve belirli giyim stili olan genç olarak tarif edilmektedir². Kaynaklarda bu gençler, zaman zaman *zarif* ve bu

¹ Genel hatlarıyla iki nakkaşın elinden çıktığı tespit edilen Manchester Albümündeki minyatürler 1660 yıllarında çizilmiştir. Albüm hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Fikret.Turan, “Manchester Osmanlı Minyatürleri Albümünde Sufiler,” **8. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Bildirileri**, C. II, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 2015, s. 1047-1059. 17. yüzyıl çarşı resimlerinin belgesel değeri üzerine bkz. Metin And, “17. Yüzyıl Türk Çarşı Ressamları ve Resimlerinin Belgesel Önemi”, **Kültür ve Sanat**, 8, Aralık 1990, s.5-12. Bu tarzda yapılmış diğer bazı albümler için bkz. Günsel Renda, “17. Yüzyıldan Bir Grup Kıyafet Albümü,” **17. Yüzyıl Osmanlı Kültür ve Sanat Sempozyumu Bildirileri**, 19-20 Mart 1998, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, 1998, s. 153-178.

² Uzun yıllar İstanbul’da yaşayarak Osmanlı Türkçesinin en büyük sözlüğünü hazırlayan 17. yüzyılın büyük lügatçisi Meninski, eserinde şehir oğlanını *astutus, nequam, enfan de ville, fourbe, defratté, rafiné* (zeki, yaramaz, şehir çocuğu, baştan çıkarıcı veya kandırıcı, ince, rafine) olarak tanımlar. Şehir oğlanının bu tanımlarda da görüldüğü üzere zeki, eğitilmiş ve rafine anlamının yanında güvenilmez ve kandırıcı anlamları da oluşmuştur. François à Mesgnien Meninski, **Thesaurus Linguarum Orientalium, Turcicae, Arabicae, Persicae** (Volume I-III) Vienna, 1680, “şehir” maddesi altında. Bununla birlikte, 18. yüzyıl tezkireci ve şairlerinden Mirzâzâde Mehmed

kelimenin çoğulu *zurefa* veya *çelebi* olarak da nitelendirilir. Bu gençler genellikle hali vakti yerinde ailelerin çocuklarıdır. Bunların bir kısmı eğlence meclislerinde şiirler ve şarkılar okuyan, oynayan, espriler ve taklitler yapan yakışıklı iyi giyimli ve modayı takip eden gözde delikanlılardır³. Şehir oğlanı, kaynaklarda gençlik tipi olarak zaman zaman karşımıza çıkan *kaşmer* (alemci muzip yaramaz genç), *levend* (bıçkın gözüpek ve hovarda genç), *şahlevend* / *şehlevend* (yakışıklı atılgan boylu poslu genç) gibi genç tiplerinden eğitim, görgü, çevre ve geldiği sosyal sınıf bakımından ayrılrsa da⁴ giyim-kuşam ve alışkanlıklarda yer yer karşılıklı etkileşimlere rastlanır. Sakal bırakmanın teşvik edildiği ve değerli görüldüğü Osmanlı toplumunda şehir oğlanları tıraşlı olmayı tercih etmişlerdir. Benzer özellikler ikinci minyatürde gösterilen iki İstanbul gencinde de bulunmaktadır. Yani, bu iki minyatürde bulunan İstanbul gençleri dönemin modasına uygun zevkli giyinmiş çelebi denilen zarif ve eğitilmiş şehirli gençleridir⁵. Resimlerdeki bu gençler gençlik giyimine ait *civankaşı*, *kerrâke*, *Abaza* ve *levendane kesim* gibi moda unsurlarını açıkça yansıtırken dönem şiirinde dile getirilen bu konulardaki hususları görsel örnekler olarak somutlaştırmaktadırlar. Biz bu makalede, belirttiğimiz bu iki minyatürde yansıtılan dönemin gençlik giyimine dair unsurların şiirde nasıl

Salim, Divan'ında *çelebi* kavramını ince, soylu, nazik, zeki, iyi eğitilmiş ve dürüst şehirliler olarak tanıtır. Mine Mengi, "Bir Osmanlı Efendisi'nin Çizdiği Çelebi Tipi", **Divan Şiiri Yazıları** içinde, Akçağ, Ankara, 2000, s. 198-202. Şehir oğlanının genel nitelikleri 4. Murat döneminde geçen ve Tıflı Hikâyelerinden sayılan *Hançerli Hanım Hikâyesinde* hikâye kahramanı olan Süleyman, şehir oğlanı olarak bazen zarif iyi eğitilmiş, ince zevkleri olan genç şeklinde yansıtılır. Bkz. Yakup Çelik, (Haz.). **Hançerli Hanım Hikâye-i Garibesini**, 2. Basım, Akçağ, Ankara, 2015, s. 28-81.

³ Evliya Çelebi, Seyahatname'nin 1. cildinde meslek gruplarını sayarken Çelebi Kolu ile Akide Kolu isimli eğlence takımlarından bahseder ve bunların çoğunlukla iyi eğitilmiş gençlerden meydana geldiğini ve Çelebi Kolunun kurucusunun ise babasından büyük miktar miras kalan bir çelebi olduğunu dile getirir. **Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi**, (Evliyâ Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî, 1. Kitap: Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 304 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu – Dizini, Haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff), İstanbul, 2006.

⁴ Bu gençlik tipleri divan şiirinde yaygın olarak karşımıza çıkar: Bulursan dilberi tenhâ soğul gerdâne merdâne / Şağın *kaşmer* olup halt eyleme sekrâne mekrâne (Tırsî'den, Yaşar Aydemir ve Halil Çeltik, "Gazelde İkileme Redif ve İkileme Kafiye", **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, 4(2), 2009, s.79-118. Tolanur gece vü gündüz ser-i küyn meh ü mihr / Aldı meydânı görün göz göre bir iki *levend* (Mesihî'den, Hanife Koncu, "Bir Kelimenin İzinde: Klasik Türk şiirinde 'Levend' Üzerine Bazı Düşünceler," **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, 5(3), 2010, s.421-446. Reh-i 'ışkında pā-māl et beni ey *şehlevendim* gel / Emin ol kaçma benden sevdiğim cânım efendim gel (Haşmet'ten, Koncu, a.g.e.). [İmlada küçük çaplı değişiklik yapılmıştır.]

⁵ Bu özelliklere sahip şehir oğlanı veya çelebi diyebileceğimiz en somut örnek bu resimlerin yapıldığı dönemde yaşamış Evliya Çelebi'dir. Onun da şehirli, soylu, eğitilmiş, kültürlü, zengin, tıraşlı (mutarraş) ve iyi giyimli bir Osmanlı genci olduğu IV. Murad'ın nedimi olmasından ve eserine yansıdığı kadarıyla kültür meclislerinde aranan, kendini bilen, nüktedan ve söz ustası bir kişi olmasından anlaşılmaktadır.

yansıtıldığını göstereceğiz. Şiirde edebi organizasyon ve söz sanatlarıyla tasvir edilen gençlik kültürüne dair bu türden verileri çarşı resmi denilen minyatürlerdeki görsel verilerin prizmasından göstermenin dönemin gençlik kültürüne daha geniş ve derin bir bakış imkânı sağlayacağına kuşku yoktur.

Atlas İç Kaftan (Entari) ve Şalvar

Birinci resimdeki şehir oğlanının açık mavi kaftanı ve ikinci resimdeki uzun boylu İstanbul gencinin açık mavi kaftanı ile onun altında görülen kırmızı renkli şalvarın dönemin modasına uygun olarak atlastan yapıldığını düşünmekteyiz. Daha çok kırmızı olarak, bazen de yeşil, mavi ve başka renklerde üretilen atlas kumaşı ipekli ve desensiz düz kumaştır. İpekli bir kumaş olarak çeşitli kalitede üretilse de her zaman aranan bir kumaş olmuştur. İç kaftan (entari) ve şalvar yapımında kullanıldığı gibi yorgancılıkta da kullanılmıştır⁶. Nedim aşağıdaki mısralarında yeşil ve ateş renkli dilberlerden şöyle bahseder:

Unutturdu baña serv-i revānı dün gülistanda,
Efendim bir uzun boylu yeşil *aşlash* āfet var.,

...

Ne ma'nī gösterir düşündeki ol āteşin *aşlas*
Ki ya'ni şu 'le-i cān-süz-ı hüsn ü ān mısın kāfir?⁷

Civankaşısı Sarık

Hem dönem şiirinde, hem de bu iki minyatürde karşılaşılan gençlik giyim kuşamına dair tarzların başında dönem gençliğinin çok sevdiği civankaşısı sarık denilen sarık tarzı gelir. Bu sarık tarzı altın işlemeli ince bir kurdeleyle (şeritle) süslenmiştir ve kaynaklarda dönem gençlerinin tercih ettiği sarık tarzı olarak isminin *civankaşısı* (cūvān kaşısı) olduğu tespit edilmiştir. Civankaşısı esas itibarıyla biri aşağı, biri yukarı doğru altın işlemeli ince şeritlere sahip bir tülbent cinsidir. Bu beyaz renkli tülbentten yapılan sarıklar 17. ve 18. yüzyıllarda şık şehirli gençlerin rağbet

⁶ Reşad Ekrem Koçu, **Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü**, Sümerbank Kültür Yayınları, İstanbul, 1967, s.17; Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü** (Cilt I-III, 4. Baskı), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1993, s.111.

⁷ Hanife Dilek Batislam, “Nedim Divanındaki Giyim, Kuşam ve Süslenmeyle İlgili Unsurlar,” **38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi**, Ankara, 10-15 Eylül 2007, Cilt I, Ankara, 2007, s. 261-282.

ettiği sarık tarzı olmuştur⁸. Resimlerdeki iki gencin sarığı bu türden beyaz renkli tülbentten yapılmıştır. Bu tarz sarığın Lale Devri şairi olarak bilinen Nedim'in şarkılarında da dile getirildiği düşünülecek olursa çok uzun süre moda olarak etkisini sürdürdüğünü söyleyebiliriz. Bu tarz süsleme ikinci resimde görülen uzun boylu gencin kavuğunun çevresine sarılı şal tarzı sarığa da uygulanmıştır. Gençlerin genellikle yeme-içme, eğlence ve mesire ortamlarında *itr-i şahi* gibi güzel kokuları sürünerek taktıkları civankaşı sarık, Nedim'in bir şarkısında şöyle dile getirilmiştir:

Bir *civān kaşı sarık* şarmış efendim başına
Sürme çekmiş, 'itr-i şāhīler sürünmiş kaşına...'⁹

18. yüzyıl şairlerinden Hâtem de bir beytinde civankaşı tarzı sarık takmış genci kibar gençlerin bulunduğu ülkenin (sanemhanenin) sultanını taklit eden bir genç olarak tasvir eder:

Belki 'ıydiyye *civān kaşı sarık* şarındı
Ol büt-i şadr-ı şanem-ḥāne-i nāza taklīd¹⁰.

Kerrāke

İkinci minyatürde (Görsel 2) görülen kısa boylu gencin sırtındaki cübbe tarzı kırmızı üst giysisi bu dönemde özellikle şehirli şık giyimli gençlerin giydiği bir dışarı elbisesidir. *Kerrāke* denilen üst giysisi, sonraki dönemlerde daha çok ilmiye sınıfına mensup ilim adamlarıyla devlet memurlarının giydiği bir cübbe cinsi olmuştur¹¹. Kaynaklarda ince sofdan yapılan hafif bir cübbe olarak tanımlanır¹². Resmin yapıldığı 17. yüzyılın ortalarında daha çok şık şehirli gençlerin fantezi giysisi olarak kullanılmıştır. İkinci resimdeki kısa boylu gencin sırtında bulunan *kerrāke*, Nedim'in aşağıdaki iki mısramda da dile getirdiği gibi gül renkli, yani kırmızıdır. Buradan da

⁸ Koçu, **a.g.e.**, s. 55. Pakalın, **a.g.e.**, c. 1, s. 297.

⁹ Leyla Karataş, Nedim Dîvânı'nda Lâle Devri Sosyal Hayatının İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006, s. 122.

¹⁰ Özge Öztekin, **Divanlardan Yansıyan Görüntüler**, Ürün Yayınları, Ankara, 2006, s. 239.

¹¹ Aslı *kerāke* olan kelime, halk arasında zaman zaman *kereke* olarak da söylenmiştir. Bkz. Sir James W. Redhouse, **A Turkish and English Lexicon**, A. H. Boyajian, Constantinople, 1890, s. 1533.

¹² Koçu, **a.g.e.**, s. 154,

kırmızı renginin daha popüler olduğunu düşünüyoruz. Nedim, iki mısraı yukarıda gösterilen şarkısında yeni yetme gencin sırtındaki gül renkli kırmızı kerrakeyi şöyle dile getirmiştir:

Şimdi girmiş daği tahmînumce on beş yaşına
Gül yanaklı, gülgülü *kerrākeli* mor hāreli¹³

Levendane Kesim - Abaza Kesimi Sarık ve Elbise

Kaynaklar 17. yüzyılın ortalarına doğru İstanbul'da seçkin gençler arasında Abaza kesimi (modası) denen bir moda tarzının popüler olduğunu söylemektedir. II. Osman'ın yeniçeriler tarafından katledilmesi üzerine görevli bulunduğu Erzurum civarında padişahın intikamını almak amacıyla birçok yeniçeriyi öldürerek yeni padişah IV. Murad'a isyan eden Abaza Mehmed Paşa'nın atletik bir vücuda ve vücuduyla mütenasip kendine has gösterişli giyim tarzına sahip olduğu dile getirilmiştir¹⁴. Kendisinin bu tarzına dair elimizde ayrıntılı bilgiler bulunmasa da bunun gösterişli ve vücudu ön plana çıkaran bir giyim tarzı olduğu ve bunun levendane kesim denilen çapkın ve bıçkın gençlerin tarzıyla benzerlikler gösterdiğini düşünüyoruz. Abaza ve levendane kesim tarzının özelliklerinin ikinci resimdeki uzun boylu gencin erguvan renkli gösterişli sarığı ile üst kısmı vücuda yapışan dar kesim kaftanına yansıdığı açıktır. Bu kesimde vücut kısmı dar kesimken yenler bilek kısmında evaze şekildedir. Elinde tuttuğu gösterişli bir dühan çubuğunu tütüren kaytan bıyıklı bu genç, kaftanının eteklerini iki yandan kuşak içine ilâştirerek hem kendisine daha rahat ve serbest bir hareket kabiliyeti yaratmak, hem de bu kaftanın altında bulunan atlas şalvarını göstermek ister gibidir. Hem duruş tarzı, hem tütün içmesi, hem de giysilerindeki gösteriş bakımından diğer iki gençten görünüş ve tavır olarak ciddi ayrılıklar gösterir. Levendane tarzı divan şiirinde sadece giyim kuşamla değil düşündüğünü korkusuzca, dobra ve yeni bir edayla dile getiren gençlerin tarzı olarak da tarif edilir¹⁵. Bu bağlamda, 17. yüzyıl şairlerinden Kāmī, levendane kesimi dönemin mümtaz bir modası olarak değerlendirir:

¹³ Batislam, a.g.e.

¹⁴ Joseph von Hammer-Purgstall, **Büyük Osmanlı Tarihi** (Cilt 5), Çev. Mehmed Ata, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 2003, s.188.

¹⁵ *Levend* kelimesinin İtalyancadan geldiğine dair görüşler olsa da, biz, Farsçada yaygın kullanılmasından ve *levendāne* ve *şāhlevend* gibi Farsça yapılarla görülmesinden dolayı Farsça kökenli olduğunu düşünüyoruz. Kelime önceleri genç denizci, deniz askeri, korsan gibi anlamının yanında kural tanımaz, saygısız, serseri, ahlaksız gibi anlamları ortaya çıkmışsa da 16. yüzyıldan sonra yakışıklı, gösterişli, yiğit edalı ve gözüpek gençler için kullanılmıştır. Bkz. Koncu, a.g.e..

Esbāb-ı hüsn gerçi ki boyınca biçilmiş
Mümtāz olan ammā o *levendāne* kesimdür¹⁶

17. yüzyılın bir diğer şairi Şeyhülislam Yahya şiirinde levendane sarıklı bekâr bir yakışıklı sevmeyi tavsiye eder:

Mest-i cām-ı ‘ışk olup āşüfte-destār ol yüri
Bir *levendāne* sarıklı dilber-i bīkārı sev¹⁷

Sevāyī İç Kaftan (Entari)

Sevāyī (aslı *sevā’ī*) daha çok erkek ve kadın iç kaftanı (entarisı) yapılan bir ipekli kumaştır. Genellikle düz renkli ve hışırtılı değerli bir kıyafet malzemesidir. Tel işlemeli olanları da daha çok kuşak olarak kullanılmıştır¹⁸. İkinci minyatürde bulunan kısa boylu gencin kuşakla ortadan bağladığı iç kaftanının dönemin modasına uygun olarak *sevāyī* kumaşından yapıldığını düşünmekteyiz. Resimde bu gencin kaftanı gümüş yaldızla boyanarak diğer iki gencin kaftanının kumaşından daha değerli olduğu vurgulanmıştır. Enderunlu Vasıf bir beytinde *sevāyī* kumaşını şöyle kullanmıştır:

İyde ey gülberg-i nāzım,
Berg-i gülden cāme lāzım,

Saña zīrā serv-i nāzım,
Bār olur telli *sevāyī*¹⁹

¹⁶ Abdullah Aydın, “Klasik Türk Şiirinde Levendāne Tarz,” **Erdem: İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, 70, 2016, s.5-24.

¹⁷ Nihat Öztoprak, “Divan Şiirinde Giyim Kuşam Üzerine Bir Deneme,” **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, 4, 2010, s.103-154.

¹⁸ Kelimenin Arapça *sevā’* (eşit, başka, farklı) kelimesinden nispet i’siyle türediğini düşünüyoruz. Değerli bir ipek kumaş ismi olarak Türkçede kullanılmıştır. Koçu, **a.g.e.**, s. 205, Pakalın, **a.g.e.**, c.3, s.197.

¹⁹ Bkz. **Kubbealtı Lugatı**, *sevāyī* maddesi. Musahipzade Celal, 19. yüzyılda da İstanbul’da zengin ve kibar çocuklarının dışarıda ve sosyal mekânlarda giydikleri elbisenin bu kumaştan yapıldığını şöyle anlatır: “Çār-ebürü, top kāküllü nāzende-hırām kibārzādeler, çelebiler, ak sakallı, ciddī, vakūr lalaların refākatinde (...) sevāī kaftanlarının fişirtilarına yürüyüşlerini uydurarak (...) çemenzārda geziniyorlardı.” **a.g.e.** aynı madde.

Sonuç

Diğer sanat alanlarında olduğu gibi edebiyat eserleri ile minyatürler de üretildikleri dönemdeki sosyal hayatın birçok unsurunu yansıtır. Bu bağlamda 17. yüzyılın ortalarında çizilmiş çarşı resmi tarzı denilen kıyafet minyatürlerinden oluşan ve hali hazırda John Rylands Kütüphanesinde Turkish 2 katalog numarasıyla saklanan Manchester Osmanlı minyatür albümündeki 2 minyatürde tasvir edilen 3 İstanbul gencinin kıyafeti, dönemin gençlik modasına dair çeşitli unsurları yansıtır. Bu unsurların önemli bir kısmı Osmanlı şiirine de yansımıştır. Biz, bu dönemde edebiyata yansıyan giyim kuşam unsurlarını kullanarak belirtilen minyatürlerde tasvir edilen dönem gençlerinin giyim kuşamıyla ilgili *atlas kaftan ve şalvar, civankaşı sarık, kerrāke, sevāyī kaftan, levendāne ve Abaza kesim* denilen giyim tarzlarını tespit ederken edebiyat ile resim arasındaki ilişkinin önemine dikkat çekmekteyiz.

Kaynakça/References

- AND, Metin, **Osmanlı Tasvir Sanatları: 1 Minyatür**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2002.
- AND, Metin, “17. Yüzyıl Türk Çarşısı Ressamları ve Resimlerinin Belgesel Önemi,” **Kültür ve Sanat**, 8, 1990, s. 5-12.
- AND, Metin, **Turkish Miniature Painting: The Ottoman Period**, 4th edition, Dost Publications, İstanbul, 1987.
- AND, Metin, “17. Yüzyıl Türk Çarşısı Ressamları,” **Tarih ve Toplum**, 16, 1985. s. 40-44.
- AYDEMİR, Yaşar; ÇELTİK, Halit, “Gazelde İkileme Redif ve İkileme Kafiye,” **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, 4(2), 2009, s. 79-118.
- AYDIN, Abdullah, “Klasik Türk Şiirinde Levendâne Tarzı,” **Erdem: İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, 70, 2016, s. 5-24.
- BATISLAM, Hanife Dilek, “Nedim Divanındaki Giyim, Kuşam ve Süslenmeyle İlgili Unsurlar,” **38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi**, Ankara, Türkiye, 10-15 Eylül 2007, C. I, Ankara, 2007, s. 261-282.
- ÇELİK, Yakup (Haz.), **Hançerli Hanım Hikâye-i Garibesi**, 2. Baskı, Akçağ, Ankara, 2015.
- DEĞİRMENCİ, Tülün, “Osmanlı Tasvir Sanatında Görselin “Okunması”: İmgenin Ardındaki Hikâyeler (Şehir Oğlanları ve İstanbul’un Meşhur Kadınları),” **Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies**, XLV, 2015, s. 25-55.
- Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi**, (Evlîyâ Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî, 1. Kitap: Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 304 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu – Dizini, Haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff, İstanbul, 2006).
- HAMMER-PURGSTALL, Joseph von, **Büyük Osmanlı Tarihi**, I-X, Çev. Mehmed Ata, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 2003.
- KARATAŞ, Leyla, **Nedîm Dîvânı’nda Lâle Devri Sosyal Hayatının İncelenmesi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006.
- KOÇU, Reşad Ekrem, **Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü**, Sümerbank Kültür Yayınları, İstanbul, 1967.

- MAHİR, Banu, **Osmanlı Minyatür Sanatı**, Kabalcı, İstanbul, 2005.
- MAHİR, Banu, “Resim Gösterim Amacıyla Hazırlanmış Bir Grup 17. Yüzyıl Osmanlı Minyatürü,” **17. Yüzyıl Osmanlı Kültür ve Sanatı Sempozyum Bildirileri 19-20 Mart 1998**, Sanat Tarihi Derneği, İstanbul, 1998, s. 125-139.
- MARDİN, Şerif, **Tabakalaşmanın Tarihsel Belirleyicileri: Türkiye’de Toplumsal Sınıf ve Sınıf Bilinci, Türkiye’de Toplum ve Siyaset**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.
- MENGİ, Mine, “Bir Osmanlı Efendisi’nin Çizdiği Çelebi Tipi,” **Divan Şiiri Yazıları** içinde, Akçağ, Ankara, 2000. s. 198-202.
- MENINSKI, François à Mesgnien, **Thesaurus Linguarum Orientalium, Turcicae, Arabicae, Persicae**, Vol. I-III, Vienna, 1680.
- ÖZTEKİN, Özge, **Divanlardan Yansıyan Görüntüler**, Ürün Yayınları, Ankara, 2006.
- ÖZTOPRAK, Nihat, “Divan Şiirinde Giyim Kuşam Üzerine Bir Deneme,” **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, 4, 2010, s. 103-154.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü** (Cilt I-III, 4. Baskı), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1993.
- REDHOUSE, Sir James William, **A Turkish and English Lexicon**, Eds., A. H. Boyajian, Constantinople, 1890.
- RENDİ, Günsel, “17. Yüzyıldan Bir Grup Kıyafet Albümü,” **17. Yüzyıl Osmanlı Kültür ve Sanat Sempozyumu Bildirileri**, 19-20 Mart 1998, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, 1998, s. 153-178.
- SCHMIDT, Jan, **A Catalogue of the Turkish Manuscripts in the John Rylands University Library at Manchester**, Brill, Leiden, 2011.
- SERTOĞLU, Midhat, **Osmanlı Tarih Lugati**, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1986.
- STEINGASS, Francis Joseph, **A Comprehensive Persian-English Dictionary**, Routledge & K. Paul, London, 1892.
- ŞAHİN, Esmâ, “Osmanlı Şiirinden Giyim-Kuşam Literatürüne Bazı Ekler,” **Journal of Turkish Language and Literature**, 2(1), 2016, s.129-146.
- TURAN, Fikret, “Manchester Osmanlı Minyatürleri Albümünde Sufiler,” **8. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Bildirileri**, C. II, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 2015, s. 1047-1059.
- ÜNVER, Ahmet Süheyl, **Geçmiş Yüzyıllarda Kıyafet Resimlerimiz**, Türk Tarih Kurumu, (Bibliothèque Nationale, Paris, No: Od 6), Ankara, 1958.

İNTERNET KAYNAKLARI

Kubbealtı Lugatı: <http://www.lugatim.com/> (Erişim Tarihi: 15.05.2017)

G.1 -Şehir oğlanı (Seher ouglan – şehirli oğlu)
Varak 111a. Varak resim no. 112 (Resim sıra no. 112) 11.0 x 5.0 cm.
(John Rylands Kütüphanesinin izniyle – Courtesy of the John Rylands Library)

G.2 -İstanbul oğlani (Stamboler ouglani – zengin İstanbul gençleri)
Varak 133a. Varak resim no. 134 (Resim sıra no. 134) 9.5 x 5,5 cm ve 11.0 x 4.0 cm
(John Rylands Kütüphanesinin izniyle – Courtesy of the John Rylands Library)